

ОЛЕКСАНДР КОНИК, к.і.н., доц.,

Херсонський державний університет (Україна)

**АРОН ЧИ АРКАДІЙ? ПРОБЛЕМА ІМЕНІ ТА НАЦІОНАЛЬНОСТІ В ДУМСЬКІЙ
ВИБОРЧІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

OLEKSANDR KONYK, Cand. Sc. (History), Assoc. Prof.,
Kherson State University (Ukraine)

**ARON OR ARKADY? THE PROBLEM OF NAME AND NATIONALITY IN DUMA ELECTION DOCUMENTATION
IN THE RUSSIAN EMPIRE AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY**

Manifestation of nationality contradictions in the Russian Empire and administrative ways of its solution are clerical work documents of the Russian State Duma deputies Arkady Brodsky and Solomon Crym at the beginning of the XX century.

Keywords: the Russian Empire, Duma, elections, national question

Закони про вибори до Державної думи Російської імперії 6 серпня 1905 р. та 11 грудня 1905 р. до певної міри можна розглядати як показник ступеню гостроти політичної ситуації в державі та меж можливих поступок уряду в бік суспільства. Передбачувані норми представництва демонстрували власне дискримінаційний стосовно населення «інородчеських околиць» характер цих законів, проте прямо національне складова в них не акцентувалася.

Маніфест 3 червня 1907 р. про зміну виборчого закону був більш відвертим у цьому сенсі та містив формулу про «російський дух» представництва: «... Створена для зміцнення Держави Російської Дума має бути російською і за духом». При цьому «тимчасове» безцеремонне позбавлення й без того мізерної думської квоти «окраїнних» народів пояснювалося евфемізмом про те, що тамошнє населення ще «не досягло достатнього рівня громадянськості»[3].

Сигнал було почуто як адміністрацією на місцях, так і рядовими підданими імперії, перейнятими турботами про «російський дух». Національність кандидата в депутати («виборщика», у тодішніх реаліях) стала предметом їх пильної уваги. Офіційні скарги, анонімні заяви та реакція на них тощо стали суттєвою складовою виборчого діловодства, що відклалося у фондах Державної думи та відповідних установ на місцях. Архівні документи щодо двох осіб – невизнаного депутата від м. Одеси Аркадія Бродського та депутата Думи 1-го й 4-го скликань від Таврійської губернії Самійла Крима, розглянуті в мікроісторичному ракурсі, є предметом нашого повідомлення.

У літературі свідчень про першого із них зовсім небагато [5; 8, с. 417]. Постать іншого набирає дедалі більшої популярності, особливо в його рідному Криму, де він долучився до багатьох добрих справ [6; 7; 9; 10].

Проблемою обох було те, що вони використовували у виборчому процесі православні імена, не маючи на те законних підстав. Одному з них, Бродському, це коштувало парламентського (думського) крісла. Крим був у подібній ситуації, але при тому був двічі обраним у Думу. Були ще відмінності, зафіксовані на рівні творення самих документів. Справу Бродського відкривала офіційна скарга кількох виборців, з протестом проти результатів виборів, як таких, що були проведені в шахрайський спосіб (підміна імен, неправдива інформація щодо місця проживання й попередніх занять, замовчування дійсного віросповідання, та ін.), адресована Державній думі. [2, арк. 163–163 зв.] Відповідна ж справа Крима розпочиналася анонімною заявою (підпис – «Виборець»), про неправомірне використання Соломоном Кримом свого імені [1, арк.164].

Суть обох звернень полягала в тому, що скаржників увели в оману християнським звучанням імен кандидатів, які насправді виявилися один – іудеєм, інший – караїмом, а отже на цій підставі автори заяв просили скасувати результати усіх процедурних виборчих дій стосовно названих осіб.

Архівна справа Бродського [2, арк. 163–184 зв.] містить саму скаргу, протокольний запис журналу відповідного відділу Думи з належними до скарги документами, представлення Одеського градоначальника щодо цього випадку та заяву Аркадія Юхимовича Бродського на ім'я Голови Державної думи про свою відмову від звання члена Думи. Одеський нотаріус Марко Персицький засвідчив ідентичність особи, що називає себе Аркадієм Юхимовичем Бродським, з людиною, з людиною, що «відома йому особисто» також як Арон Хаїмович Бродський. Справа містить і вирок Одеського окружного суду зі звинуваченням сина купця 2-ї гільдії з міста Верхньодніпровська Катеринославської губернії Арона Хаїмова Бродського у фальсифікації метричних записів повітового рабина, незаконному виготовленні паспорта і т. ін., у результаті чого він перетворився на «Аркадія Юхимовича», та вироком – 100 рублів штрафу або, у разі їх відсутності – 1 місяць тюрми [2, арк. 183–183 зв.].

Очевидно, що для одеського присяжного повіреного з паспортом Аркадія Бродського, 100 рублів грошей проблемою не були. Проблемою було власне антисемітське підґрунтя історії невдалого депутатства, коли Бродський, незалежно від мотивів зміни імені, фактично був змушений відмовитися від звання члена Думи (судовий вирок автоматично перебивав туди шлях). Його справа була докладена імператору на борту яхти «Штандарт», ніби це було діло особливої державної ваги (літо, 9 липня!), та спричинила відповідний указ Сенату. Відтак «справа Бродського» набула ширшого розголосу [1, с. 153–155].

Думська ж комісія, з огляду на заяву Аркадія-Арона Бродського про відмову від звання члена Думи, ніби з полегшенням, подальшу перевірку обставин справи припинила й постановила вважати справу вичерпаною [2, арк. 184 зв.]. Однак у кінцевому підсумку цей парламентський інцидент виставляв російське єврейство у вкрай непривабливому світлі, хоч і не в таких масштабах, як «справа Бейліса».

Справа Соломона Крима (справжнє прізвище – Нейман [4, с. 142]) до Думи не дійшла, і розглядалася на місцевому рівні [1, арк. 164-167]. Євпаторійський повітовий справник на відповідний запит Таврійського губернського у земських і міських справах присутствія перевірів метричні книги караїмського духовного правління в Євпаторії на предмет засвідчення народження Соломона Самоїловича Крима, такого там не знайшов, але надав виписку: у метричній книзі за 1867 р. є запис № 7 про те, що 25 червня у Шамоїла Абрамовича Крима і його дружини Хаджикей народився син Шелома [1, арк 165зв-166]. Таврійська Губернська у справах про вибори в Державну думу комісія довіду цю до справу долучила, але, пославшись на формулярний список почесного мирового судді по Феодосійському повіту Соломона Крима, нічого протизаконного в перетворенні Шелома Шамоїлова Крима у відомого й шанованого в окрузі Соломона

Самойловича Крима не побачила, відтак рішення землевласників Феодосійського повіту про його висунення у виборщики не скасувала, а скаргу-анонімку залишила без наслідків [1, арк 167]. Пізніше Соломон Крим був удруге обраний членом Думи, а далі й Державної ради [4, с. 142].

Отже, у пізньоімперській Росії, при загальному великоросійському націоналістичному курсі влади з відчутним антисемітським забарвленням, несхожість у підходах до практично однакових проблем може свідчити про побутуючу на початку ХХ ст. певну поліваріантність у трактуванні закону, ситуативність вибору адміністративних і судових рішень насамперед у залежності від особистості, її соціальних функцій, статусу й суспільного впливу, та від конкретних особливостей міжнаціональної ситуації в тому чи іншому регіоні.

Список використаних джерел:

1. Державний архів в Автономній Республіці Крим, ф. 376 Канцелярія голови Сімферопольського окружного суду, оп. 1, спр. 742.
2. Российский государственный исторический архив, ф. 1278 Дела по выборам Членов Государственной Думы, оп. 3, д. 45.
3. 29240. – Июня 3. Манифест. О роспуске Государственной Думы, о времени созыва новой Думы и об изменении порядка выборов в Государственную Думу // ПСЗРИ. Собрание 1881-1913 : Том 27 (1907). – С. 319-320.
4. Бородин А. П. Крым (наст. фам. – Нейман) Соломон Самойлович (Самуилович) [Текст] / А. Б. Бородин, А. П. Николаев // Государственный сонет Российской империи: 1906-1917 : Энциклопедия. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2008. – С. 142-143.
5. Бродский Аркадий Ефимович (Арон Хаимович) [Текст] // Государственная дума Российской империи: 19-06 – 1917: Энциклопедия. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2008. – С. 68.
6. Зарубин В.Г. Соломон Крым и второе Крымское краевое правительство [Текст] / В. Г. Зарубин // Историческое наследие Крыма. – 2005. – № 10. – С. 97-108.
7. Кизилев М. Б. Караим Соломон Крым: жизнь и судьба [Текст] / М. Б. Кизилев // Историческое наследие Крыма. – 2005. – № 10. – С. 86-96.
8. Незабываемые могилы. Российское зарубежье: некрологи 1917–1997: в 6-ти т.: Т.1: А-В [Текст] / Под ред.. Е. В. Макаревич, сост. В. Н. Чуваков. – М.: Изд.-во «Пашков дом», 1999. – 648 с.
9. Сигаева Г. В. С. С. Крым – выдающийся деятель Таврического губернского земства [Текст] / Г. В. Сигаева // Университет внутрішніх справ. Вісник університету внутрішніх справ. – 1999. – Вип. 7. – Ч. 3. – С. 86-92.
10. Сигаева Г. В. С. С. Крым и его роль в создании Таврического университета [Текст] / Г. В. Сигаева, З. З. Абдуллаева // Культура народов Причерноморья. – 1998. – № 3. – С. 391-39.